

İRADİ KAMU GELİRLERİ

Konu Başlığı: İradi Kamu Gelirleri

Kavramlar: Borçlanmalar (Gönüllü-İhtiyari), Devletlerarası Yardımlar, Hibe ve Bağışlamalar, Mülk ve Teşebbüs Gelirleri

Kavramlara İlişkin Açıklamalar:

Devletin bir tüzel kişi (kamu tüzel kişisi) olarak sahip olduğu fiil ehliyetine (medeni hakları kullanma ehliyeti) dayanarak özel kişiler ile eşit konumda ve karşılıklı mutabakat üzerine yaptığı hukuki işlemler nedeniyle elde ettiği kamu gelirleridir.

Kişiler bu tür kamu gelirlerini devlete gönüllü olarak, tamamen kendi iradeleri ile herhangi bir baskı ve zorlama altında bulunmaksızın sağlarlar. Devlet bu gelirleri elde ederken egemenliğin kendisine sağladığı üstün buyurma gücünden yararlanmaz.

Gönüllü-İhtiyari Borçlanmalar:

Borçlanma kamu açıklarının finansmanında kullanılan yöntemlerden biridir. Devlet, tüzel kişiliğinin sağladığı fiil ehliyetine istinaden özel kişiler ile borç ilişkileri kurup borç altına girebilir.

Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerinin borçlanmaları esas itibariyle gönüllü nitelikte gerçekleşir. Gönüllü (ihtiyari) borçlanmada finansman ihtiyacı duyan devlet veya kamu tüzel kişisi tahvil, bono gibi borçlanma enstrümanları ihraç edip bunları para ve sermaye piyasalarına arz eder.

Devlet tahvili ve hazine bonusu gibi kamu borç senetlerini mali yatırım yapmak isteyen fon sahipleri satın alır. Kamunun borçlanma koşullarını uygun bulanlar arz edilen tahvil ve bonoları satın almak sureti ile kamuya borç verir. Burada kesinlikle bir kamu gücü kullanımı ve cebirlik söz konusu değildir.

İhtiyari borçlanmayı, zorunlu borçlanma ve vergiden ayıran özellik bu tür borçlanmanın gönüllü, vergi ve zorunlu borçlanmanın ise cebri nitelikte bir gelir olmasıdır. Ayrıca vergide bir geri ödeme söz konusu olmadığı halde borçlanmada borç alınan para vade sonunda faizi ile birlikte geri ödenir.

Pahalı ve istisnai bir finansman yöntemi olan borçlanmanın iç-dış, kısa-orta-uzun vadeli borçlanma gibi çeşitli türleri vardır.

Devletlerarası Yardımlar:

Devletler genellikle insani, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel veya askeri sebepler ile geri ödenmek veya ödenmemek üzere birbirlerine akdi veya aynı yardımlarda bulunabilmektedirler.

Devletlerarasında vuku bulan dış yardımlar ve hibeler de yardımda bulunan devlet açısından bir gelir unsuru oluşturur. Bunlar düzenli olmayan kamu gelirleri olup bir kısmı karşılıklı bir kısmı ise karşılıksız olma niteliği arz eder.

Hibe ve Bağışlamalar:

Bağışlama sahip olunan bir ekonomik değeri (para, mal veya hak biçiminde) karşılıksız olarak bir başkasına devir ve temlik etmek anlamına gelen tek tarafa borç yükleyen bir hukuki işlemdir.

Aynı bağış olarak hibe, bir malın mülkiyetinin bir bedel almaksızın başka bir şahsa devredilmesi anlamına gelir.

Bir tüzel kişi olarak devlet çeşitli hukuki işlemler yapabilir. Bu işlemlerden biri olan devlet lehine yapılan bağışlamalar ve hibeler vasıtasıyla da devlet gelir elde edebilir.

Yurt içi ve dışındaki çeşitli idare kurumlar ve kişilerden alınan yardım ve bağışlar bütçede alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirler başlığı altında gösterilir.

Mülk ve Teşebbüs Gelirleri:

İlkçağ ve orta çağda devletin en önemli gelirlerini mülk ve teşebbüs gelirleri oluştururken, günümüzde özelleştirme olgusu sonucunda devletin sahip olduğu iktisadi teşebbüslerin sayısı ile bu teşebbüslerden elde ettiği gelirlerin tutarı son derece azalmıştır.

Bir tüzel kişi olan devlet hak ve fiil ehliyetine sahiptir; bu nedenle devlet malvarlığı sahibi olabilir ve bu malvarlığı üzerinde çeşitli tasarruflarda bulunabilir yine devlet bir iktisadi işletme kurup bunu işletebilir.

Devletin değeri önemli tutarlara erişen büyük bir malvarlığı vardır. Bu malvarlığının önemli bir kısmını ise gayrimenkuller oluşturur. Bu gayrimenkullerin bir kısmı kamu hizmetine ve

kamusal amaçlara tahsis edilir. Gayrimenkullerin kalan kısmı ise satılır ya da kiraya verilir. Devletin sattığı ya da kiraladığı gayrimenkullerden elde ettiği gelirlere mülk gelirleri denir. Teşebbüs gelirleri ise devletin sermayesinin tümüne ya da büyük kısmına sahip olduğu iktisadi teşebbüslerinin özel kişiler gibi ticari ve sınai faaliyette bulunması sonucunda elde edilen kamu geliri türüdür. Bu teşebbüsler kâr ediyorsa devlet açısından gelir söz konusu olur. Fakat KİT'ler zarar ederse bu zarar mali transferler vasıtası ile devlet tarafından kapatılır.